

Brüssel, 24.6.2013
COM(2013) 442 final

**KOMISJONI ARUANNE EUROOPA PARLAMENDILE, NÕUKOGULE, EUROOPA
MAJANDUS- JA SOTSIAALKOMITEELE NING REGIOONIDE KOMITEELE**

Tooraineid käsitleva algatuse rakendamine

KOMISJONI ARUANNE EUROOPA PARLAMENDILE, NÕUKOGULE, EUROOPA MAJANDUS- JA SOTSIAALKOMITEELE NING REGIOONIDE KOMITEELE

Tooraineid käsitleva algatuse rakendamine

1. TAUST

Komisjoni 4. novembri 2008. aasta teatises „Tooraineid käsitlev algatus: Euroopa majanduskasvu ja tööhõive seisukohast kriitiliste vajaduste rahuldamine” (KOM(2008)0699) ja 2. veebruari 2011. aasta teatises „Kaubaturgude ja toorainega seotud probleemide lahendamine” (KOM(2011)0025, edaspidi „2011. aasta teatis”) kinnitas komisjon, et usaldusväärse ja moonutamata juurdepääsu tagamine toorainetele on ELi konkurentsivõime seisukohast väga oluline. Teatistega käivitati ja tugevdati vastavalt tooraineid käsitlevat algatust – integreeritud strateegiat eesmärgiga lahendada energia tootmiseks mittekasutatavate ja mittepõllumajanduslike toorainete kättesaadavusega seotud erinevad probleemid. Tooraineid käsitlev algatus tugineb kolmele sambale: 1) tagada võrdsed tingimused juurdepääsul kolmandate riikide ressurssidele; 2) edendada Euroopa tooraineressursside jätkusuutlikku tarnimist ning 3) soodustada ressursitõhusust ja ringlussevõttu.

Nõukogu kinnitas tooraineid käsitleva tugevdatud algatuse oma 10. märtsi 2011. aasta järeldustes, mis käsitlevad toorainete ja kaubaturgudega seotud probleemide lahendamist.

Ka Euroopa Parlament kinnitas selle strateegia oma 13. septembri 2011. aasta resolutsiooniga. Raportis tõhusa Euroopa toorainestrategia kohta (2011/2056(INI)) palus Euroopa Parlament, et teda teavitataks korrapäraselt eduaruande kaudu tooraineid käsitleva algatuse arengust ja selle eesmärkide täitmisest, keskendudes ka poliitikavaldkondade sidususele seoses kaubandus-, arengu- ja keskkonnapoliitikaga ning sotsiaalsele mõjule ja kriitilise tähtsusega tooraineid käsitlevatele andmetele.

Komisjon võttis selle resolutsiooni kohta ühise seisukoha vastu 7. detsembril 2011.

Eespool toodut silmas pidades on käesoleva aruande eesmärk kirjeldada tooraineid käsitleva algatuse rakendamise seisu ning anda ülevaade pooleliolevatest algatustest, pöörates samal ajal tähelepanu ELi ja toorainete poolest rikaste kolmandate riikide ühisele huvile partnerluse loomise valdkonnas.

2. KRIITILISE TÄHTSUSEGA TOORAINED

2010. aasta juunis avaldas komisjon ekspertide aruande, millega kehtestati ELi jaoks kriitilise tähtsusega toorainete tuvastamise meetodid. Hinnang tugines kvantitatiivsetele meetoditele, mis hõlmasid majandusliku tähtsuse, tarneriski ja riikide keskkonnariski kriteeriume. Tarnerisk hõlmas poliitilist ja majanduslikku stabiilsust, tootmise koondumise taset, asendamise võimalust ja ringlussevõtu määra. Nimetatud meetodite põhjal hinnati 41 toorainet. Aruandes esitati 14 kriitilise tähtsusega toorainet hõlmav nimekirj: antimon, berüllium, koobalt, fluoriit, gallium, germaanium, grafiit, indium, magneesium, nioobium, plaatina rühma metallid, haruldased muldmetallid, tantaal ja volfram.

Kriitilise tähtsusega toorainete nimekirja abil saab juhtida poliitikakujundajate tähelepanu vajalikele aspektidele, edendada riikliku maavarade tarne ja kriitilise

tähtsusega toorainete poliitika kooskõlastamist, soodustada tooraineid käsitlevate kaubandust moonutavate meetmetega seotud probleemide lahendamist, analüüsida turgude toimimist, edendada teadustegevust (uurimine, asendamine, ringlussevõtt) ning soodustada juurdepääsu ELis asuvatele maardlatele, tegeleda kasutuselt kõrvaldatud toodete, mis sisaldavad kriitilise tähtsusega tooraineid, ebaseadusliku ekspordi probleemiga ning rakendada konkreetsete toorainete suhtes meetmeid.

Oma 2011. aasta teatises võttis komisjon kõnealuse nimekirja ametlikult vastu ja teatas, et hakkab jälgima kriitilise tähtsusega toorainetega seotud küsimusi, et teha kindlaks prioriteetsed meetmed, ning arutama neid liikmesriikide ja sidusrühmadega, ning ajakohastab korrapäraselt vähemalt iga kolme aasta järel kriitilise tähtsusega toorainete nimekirja.

Kriitilise tähtsusega toorainete nimekirja läbivaatamiseks 2014. aasta esimesel poolaastal ning üldsusega konsulteerimise käigus ja Euroopa Parlamendi raportis esitatud ettepanekute ja soovitustega arvestamiseks on komisjoni talitused tellinud uuringu. Uuringu eesmärk on koguda andmeid eespool nimetatud toorainete kriitilise tähtsuse hindamiseks; koguda andmeid ja analüüsida tarneahelat (vastastikune toime ja kaasnevad riskid) ning tuvastada võimalikud kitsaskohad, pöörates erilist tähelepanu kõrvalsaaduste erilisele olukorrale; töötada välja pakkumise ja nõudluse stsenaariumid; uurida hästi toimivate meetodite täiendamise võimalikkust neid muutmata ning koguda seonduvaid andmeid; uurida meetodite kohaldamist puidu ja loodusliku kautšuki suhtes ning koostada ja määrata kindlaks kriitilise tähtsusega toorainete nimekiri ja töötada välja soovitused.

Uuringu käigus vaadeldakse järgmisi tooraineid: kehtivasse nimekirja kuuluvad 14 kriitilise tähtsusega toorainet; valitud peaaegu kriitilise tähtsusega toorained, näiteks esmase vaatluse käigus tuvastatud reenium ja telluur; valitud täiendavad ained, näiteks hafnium, seleen ja tina (kooskõlas uute allikatega, näiteks Teadusuuringute Ühiskeskuse 2011. aasta aruanne¹ kriitilise tähtsusega metallide kohta strateegilistes energiatehnoloogiates), puit ja looduslik kautšuk, mis lisati komisjoni 2011. aasta teatisega tooraineid käsitleva algatuse raames.

Seda tegevust toetab kriitilise tähtsusega toorainete ajutine juhtrühm, mis moodustati 2010. aastal kriitilise tähtsusega toorainete esimeseks hindamiseks komisjoni toorainete tarnerühmast.

Komisjon kavatseb 2013. aasta lõpuks esitada Euroopa Parlamendile ja nõukogule aruande kriitilise tähtsusega toorainete nimekirja läbivaatamise kohta.

3. LADUSTAMINE

Oma 2011. aasta teatises teatas komisjon, et on „valmis koos liikmesriikide ja tööstusharude esindajatega uurima toorainete võimaliku ladustamisprogrammi lisaväärtust ja teostatavust”.

Ladustamisvõimaluste uurimiseks tellisid komisjoni talitused uuringu, mille käigus teostati esialgne hinnang ja analüüsiti erinevaid ladustamist käsitlevaid põhimõtteid

¹ Critical Metals in Strategic Energy Technologies: Assessing Rare Metals as Supply-Chain Bottlenecks in Low-Carbon Energy Technologies (Kriitilise tähtsusega metallid strateegilistes energiatehnoloogiates: hinnang haruldaste metallide kui tarneahela kitsaskohtade kohta vähese süsinikdioksiidheitega energiatehnoloogiates), R. L. Moss, E. Tzimas, H. Kara, P. Willis ja J. Kooroshy, Euroopa Komisjon, Teadusuuringute Ühiskeskus, Energeetika ja Transpordi Instituut, 2011.

ja tavasid, sh ELi nafta ladustamisprogrammi, uuriti maailmas kohaldatavaid toorainete ladustamissüsteeme ning kriitilise tähtsusega toorainete ladustamisprogrammi võimalikke kulutusi ja kasutegureid. Sõltumatus uuringus kaaluti võimaliku variandina vabatahtliku ladustamissüsteemi korraldamist tööstusharude poolt, tuginedes avaliku sektori rahalisele toetusele. Samuti võetakse uuringus arvesse asjaolu, et ladustamisega on võimalik lahendada ainult lühiajalisi probleeme ning et pikaajalise toorainepuuduse likvideerimiseks on vaja tarnimisega seotud struktuurseid lahendusi (asendamine, ringlussevõtt, riigisisene kaevandamine). Ladustamine ei ole paindlik vahend, kuna mahtu ei saa kiiresti muuta ja rakendamiskulud on märkimisväärsed. Peale selle on ladustamiseks vaja põhjalikult tunda väärtusahelaid ning iga tooraine kasutusvõimalusi ja töötlusrajatiste võimalusi (kui rajatised ei vasta nõuetele, ei ole ladustamisel mõtet). Ka on sidusrühmad ladustamise küsimuses erineval seisukohal. Uuringu tulemusi käsitleti komisjoni toorainete tarnerühmas 2012. aasta novembris ja seisukohad võimaliku ladustamisprogrammi kohta olid negatiivsed. Ükski liikmesriik ei toetaks ladustamiskeemi poliitikavalikuna.

Komisjon jätkab selle teema jälgimist.

4. TOORAINED KÄSITLEV EUROOPA INNOVATSIOONIPARTNERLUS

Innovatsioon toorainete valdkonnas võib olla peamine edasiviiv jõud toorainete strateegia kõigi kolme samba puhul ning seda tuleks kohaldada kogu väärtusahelas. Euroopa 2020. aasta strateegia juhtalgatuse „Innovatiivne liit” raames käivitab komisjon erinevaid partnerlusi, mis hõlmavad mitmete meie ühiskonna jaoks oluliste probleemide käsitlemist. Oma 2011. aasta teatises andis komisjon teada kavatsusest hinnata, kas käivitada Euroopa 2020. aasta strateegia juhtalgatuse „Innovatiivne liit” raames tooraineid käsitlev innovatsioonipartnerlus. Oma 13. septembri 2011. aasta resolutsioonis kutsus Euroopa Parlament komisjoni üles käivitama tooraineid käsitleva innovatsioonipartnerluse.

29. veebruaril 2012 võttis komisjon seega vastu teatise, millega tegi ettepaneku tooraineid käsitleva innovatsioonipartnerluse käivitamiseks² (edaspidi „Euroopa innovatsioonipartnerluse teatis”).

Konkurentsivõime nõukogu kiitis nimetatud ettepaneku 11. oktoobril 2012. aasta järeldustes heaks ja kutsus komisjoni üles käivitama tooraineid käsitleva innovatsioonipartnerluse ning lõplikult välja töötama strateegilise rakenduskava 2013. aasta lõpuks.

Tooraineid käsitleva Euroopa innovatsioonipartnerluse eesmärk on tagada Euroopas piisav paindlikkus ja alternatiivsed võimalused oluliste toorainete tarnimisel, võttes samal ajal arvesse teatud ainete olemusringi negatiivse keskkonnamõju leevendamise tähtsust. Tooraineid käsitlev Euroopa innovatsioonipartnerlus hõlmab kõiki väärtusahela etappe, sh uurimist, kaevandamist, töötlemist, taaskasutamist ja ringlussevõttu ning uuendusi asendamise valdkonnas. Partnerluse üks konkreetseid eesmärke on toetada kuni kümmet innovatiivset katsemeedet ja näidisrajatist väärtusahela eri sektorites. Tooraineid käsitlev Euroopa innovatsioonipartnerlus ei ole rahastamisvahend, kuid see toob kokku erinevad osalejad ja aitab leida vajalikke

² Komisjoni teatis Euroopa Parlamendile, nõukogule, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele ning Regioonide Komiteele „Toorainete kättesaadavus Euroopa heaoluks tulevikus. Ettepanek tooraineid käsitlevaks Euroopa innovatsioonipartnerluseks” (COM(2012) 82 final).

tehnilisi ja mittetehnilisi lahendusi innovatsiooni turule toomiseks. Selle eesmärk on viia Euroopa 2020. aastaks juhtivale positsioonile uuringute, kaevandamise, ringlussevõtu ja asendamise valdkonnas. Tooraineid käsitlev Euroopa innovatsioonipartnerlus toob kokku liikmesriigid ja teised sidusrühmad. Komisjon on visandanud viis tööpaketti, mis hõlmavad nii tehnoloogilisi kui ka mittetehnoloogilisi töövaldkondi (nt raamtingimused, standardimine, teadmised ja oskused, riigihanked), ning rahvusvahelise koostöö paketi.

Tooraineid käsitlev Euroopa innovatsioonipartnerlus peaks saavutama 2020. aastaks järgmised sihtmärgid:

- kümne innovatiivse katsemeetme käivitamine, nt uuringute, kaevandamise, töötlemise, kogumise ja ringlussevõtuga tegelevad näidis- ja katserajatised;
- aseainete leidmine vähemalt kolme kriitilise tähtsusega tooraine kasutamisele;
- teadus-, haridus- ja koolituskeskuste võrgustiku moodustamine toorainete jätkusuutliku majandamise tagamiseks;
- ELi standarditud statistikavahendi kasutamine ressursside ja varude ning geoloogilise 3D-kaardi uurimiseks;
- suundumuste dünaamiline modelleerimine: pakkumise ja nõudluse sidumine varudega ja olelusringi täielik hindamine;
- ennetava Euroopa strateegia tagamine kahe- ja mitmepoolsel tasandil.

Juhtimisstruktuuris aitab kõrgetasemelist juhtrühma Sherpa rühm ning rakendusrühmade tehnilise toe abil alustatakse partnerluse strateegilise rakenduskava väljatöötamist. Partnerluse strateegiline rakenduskava kavatakse välja töötada 2013. aasta juuliks, et alustada võimalikult kiiresti selle rakendamisega. Partnerluse strateegilisele rakenduskavale järgneb 2013. aasta septembris komisjoni teatis, kus muu hulgas toonitatakse komisjoni toetust tooraineid käsitlevale Euroopa innovatsioonipartnerlusele, nt teadustegevuse ja innovatsiooni rahastamise prioriteetide ning reguleeriva ja poliitilise raamistiku valdkonnas.

5. TOORAINETE ÕIGLANE JA JÄTKUSUUTLIK TARNIMINE MAAILMATURGUDELT (ESIMENE SAMMAS)

5.1. Tooraineid käsitlev ELi kaubandusstrateegia

Oma 2011. aasta teatises lubas komisjon tugevdada enda toorainete kaubandusstrateegiat kooskõlas arengu ja hea valitsemistava eesmärkidega. Komisjon pidas oluliseks teha järgmist:

- jätkata kahepoolsete temaatilisi tooraineid käsitlevate dialoogide edendamist kõikide asjaomaste partneritega ning tõhustada käimasolevaid arutelusid mitmepoolsete foorumite raames (sh nt G20, UNCTAD, WTO, OECD); teha täiendavaid uuringuid, et aidata paremini mõista ekspordipiirangute mõju tooraineturgudele, ning edendada dialoogi kõnealuste piirangute kasutamise üle poliitilise vahendina;
- kaasata täiendavalt tooraineküsimused, näiteks ekspordipiirangud ja investeeringute aspektid, käimasolevatesse ja tulevastesse ELi kahe- ja mitmepoolsetesse kaubanduslääbirääkimistesse;
- püüda luua järelevalvemehhanism ekspordipiirangute jaoks, mis takistavad toorainete jätkusuutlikku tarnimist, ning jätkata tooraine- ja järgnevaid turge

moonutavate tõkete kõrvaldamist eelistatult dialoogi kaudu, aga vajaduse korral ka vaidluste lahendamise menetlust kasutades;

- toetada OECD meetmete raames asjaomaste OECDsse mittekuuluvate riikide kaasamist toorainetega seotud tegevusse ning uurida täiendavalt mitmepoolset kontrolli, sealhulgas hea tava väljatöötamist;
- kasutada konkurentsipoliitika vahendeid tagamaks, et toorainete tarnimist ei moonutaks asjaomaste ettevõtjate konkurentsivaenulikud kokkulepped, ühinemised või ühepoolsed meetmed;
- püüda eespool nimetatud meetmed ellu viia ning analüüsida täiendavalt kolmandate riikidega seotud toorainetealaseid prioriteete kahe- ja mitmepoolsete raamistike ning dialoogi kaudu; jätkata kõnealuste prioriteetidega seoses ELi järjekindlat kaubanduspoliitikat;
- lisada tooraineid käsitleva algatuse kaubandust hõlmavate eesmärkide rakendamiseks lepingutesse, sh WTOga ühinemise alastesse läbirääkimistesse ja vabakaubanduslepingutesse, tingimused toorainete jätkusuutliku tarnimise tagamiseks kahe- ja mitmepoolsetel tasandil. Muud olulised meetmed keskendusid WTO jõustamistegevusele, eelkõige seoses eduka tegevusega WTO vaidluse lahendamise juhtumi puhul, mis käsitles Hiina kehtestatud toorainete meetmete suhtes kohaldatud ekspordipiiranguid;
- võtta tõhusaid meetmeid, mis kajastuvad mitmete lepingute sätetes. Komisjon koostas või nõustus tekstiga, mis käsitles ekspordimaksude kontrolli vabakaubanduslepingute, mis sõlmiti Kolumbia, Peruu ja Ukrainaga, ning Kesk-Ameerikaga sõlmitud assotsiatsioonilepingu raames. Nende lepingutega õnnestus ELil horisontaalselt keelata nii olemasolevad kui ka tulevased ekspordimaksud, lubades samal ajal teatud üleminekuperioode või piiratud erandeid. Kahepoolsed läbirääkimised on pooleli mitmete kaubanduspartneritega, sealhulgas Kanada, India, Malaisia, Mercosuri ja Singapuriga. Mõnede läbirääkimiste käigus on välja pakutud investeeringute kaitset käsitlevad sätted, mis on mäetööstuse jaoks eriti olulised.

Toorainete küsimust käsitleti kaubandussätete kaudu ka partnerlus- ja koostöölepingute läbirääkimiste raames, mis lõppesid Mongooliaga 2010. aastal ja mida alustati Austraalia, Kasahstani ja Venemaaga.

Võttes arvesse Cotonou lepingu eesmärki toetada ulatuslikumat piirkondlikku integratsiooni, ajakohastada majandussuhteid ja edendada kaubanduse abil majanduskasvu, mida tuletati meelde hiljuti vastu võetud teatistes „Kaubandus, majanduskasv ja areng – kaubandus- ja investeerimispoliitika kohandamine kõige enam abi vajavate riikide vajadustele”,³ alustas EL 2002. aastal Aafrika, Kariibi mere ja Vaikse ookeani riikidega läbirääkimisi koostöölepingute sõlmimiseks. Läbirääkimised, sealhulgas tooraineid käsitlevate sätete üle, jätkuvad kõigi piirkondadega, võttes nõuetekohaselt arvesse arengupartnerite eesmärgi.

Mis puutub läbirääkimistesse seoses Venemaa ühinemisega WTOga (lõppesid 2011. aasta lõpus), siis sõlmis komisjoni lisaks ühinemisprotokolli raames olemasolevate ekspordimaksudega seoses võetud kohustustele täiendava kokkuleppe mitte kehtestada ekspordimakse mitmetele toorainetele. Praegu on WTOga ühinemise läbirääkimised pooleli Kasahstaniga.

³ Komisjoni teatis Euroopa Parlamendile, nõukogule, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele ning Regioonide Komiteele „Kaubandus, majanduskasv ja areng – kaubandus- ja investeerimispoliitika kohandamine kõige enam abi vajavate riikide vajadustele”, COM(2012) 22 final.

WTO oli edukas vaidluse lahendamisel, mis käsitles Hiina rakendatud ekspordipiiranguid üheksale toorainele, mida nähti WTO eeskirjade rikkumisena. Apellatsioonikogu kinnitas kogu otsuse 2012. aasta jaanuaris, tõlgendades selgelt ja lõplikult Hiina kohustusi WTO raames. 13. märtsil 2012 esitas EL teise pretensiooni seoses Hiina poolt toorainetele kehtestatud ekspordipiirangutega, mis hõlmasid 17 haruldast muldmetalli, volframi ja molübdeeni.

Rahvusvahelistel foorumitel käsitleti mitmeid abistavaid tegevusi, nt püüavad G20 ja OECD edendada ülemaailmset dialoogi küsimuses, kuidas saavutada toorainete jätkusuutlikku tarnimist tagav raamistik.

2012. aasta aprillis avaldatud ELi toorainete kaubanduspoliitika teises tegevusaruandes⁴ esitati üksikasjalik teave tooraineid käsitleva algatuse rakendamise kohta kaubanduspoliitika valdkonnas.

Komisjon jätkab vabakaubanduslepingute ja teiste kahepoolsete raamistike küsimuses toimuvate pooleliolevate ja tulevaste läbirääkimiste jälgimist, et vajaduse korral tagada toorainete küsimuse kaalumise ja kaasamine.

5.2. Toorainete küsimust käsitlevad dialoogid ja diplomaatia

Oma 2011. aasta teatistes väitis komisjon, et EL toetab aktiivselt toorainediplomaatiat eesmärgiga kindlustada strateegiliste partnerluste ja poliitilise dialoogi kaudu juurdepääs toorainetele, eriti kriitilise tähtsusega toorainetele.

Toorainediplomaatia eesmärk on teha partneritega koostööd strateegiliste partnerluste ja poliitilise dialoogi kaudu, et vahetada teavet ja teha koostööd tooraineturgudel esinevate probleemide lahendamise eesmärgil. Nii toimitakse juba Ameerika Ühendriikide, Jaapani, Venemaa, Argentina, Brasiilia, Columbia, Mehhiko, Uruguay, Gröönimaa, Hiina ja Vahemere Liidu riikidega, samal ajal on täiendavad dialoogid ettevalmistamisel.

5.2.1. Ameerika Ühendriigid

29. novembril 2011 kinnitas Atlandi-ülene majandusnõukogu tooraineid käsitleva tegevuskava, mis hõlmab mineraaltoorainete alaste andmete ühise andmiku ettevalmistamist ja mõlema poole tehtud analüüsi. Mõlemal poolel soovitati arvesse võtta Euroopa Komisjoni ja Ameerika Ühendriikide valitsuse käimasolevate uuringute tulemusi toorainevarude kättesaadavuse, kaubavoogude ja kriitilise tähtsuse kohta ning teisi pakkumist ja nõudlust käsitlevaid analüüse, näiteks Euroopa Komisjoni ajutise eksperdirühma 2010. aasta aruanne⁵ kriitilise tähtsusega toorainete kohta ning USA energietikaministeeriumi toorainestrategia. Toorainete valdkonnas on kehtestatud Atlandi-ülase majandusnõukogu innovatiivne tegevuskava,⁶ mis hõlmab mitmeid poliitilisi aspekte, sh kaubandus ja asendamine.

2012. aasta septembris toimus Brüsselis ELi ja USA ekspertide seminar mineraalsete toorainete voogude ja seotud andmete kohta. Seminaril võrreldi mõlemale jurisdiktsioonile kättesaadavat teavet esmaste ja teiseste toorainete kohta, samuti võrreldi kriitilise tähtsusega toorainete nimekirja läbivaatamise meetodeid ja käsitleti küsimusi, mis hõlmasid valdkondi, kus teave toorainevoogude kohta on ebapiisav. Euroopa Liit ja Ameerika Ühendriigid uurivad täiendavaid võimalusi, et luua tooraineid käsitlevate andmete ühine nimekiri, ja muid

⁴ „EU Trade Policy for Raw Materials, Second Activity Report” („ELi kaubanduspoliitika toorainete valdkonnas – teine tegevusaruanne”, Euroopa Komisjon, kaubanduse peadirektoraat, mai 2012.

⁵ „Critical raw materials for the EU” („ELi jaoks esmatähtsad toorained”), ajutise töörühma aruanne kriitilise tähtsusega toorainete määramise kohta, juuli 2010.

⁶ Atlandi-ülase innovaatilise partnerluse tegevuskava, Atlandi-ülene majandusnõukogu, 27. oktoober 2009.

vahendeid tooraineid käsitlevate andmete jagamiseks mõlema poole praegu elluviidava poliitika kontekstis, et võimaldada toorainevarude usaldusväärset ja mitmekesist tarnimist.

Euroopa Liit ja Ameerika Ühendriigid kavatsevad kindlaks määrata valdkonnad, kus saaks parandada kasutatud elektroonikaseadmete ringlussevõttu, eriti kui selline ringlussevõtt aitab kõrvaldada kriitilise tähtsusega toorainete varude vähesuse probleemi ja vähendada elektroonikaseadmete mõju keskkonnale kogu olelusringi vältel. 2012. aasta oktoobris toimus Washingtonis kasutatud elektroonikaseadmete haldamise ja majandamise parimate tavade konverents, kus kohtusid USA valitsuse ja Euroopa Komisjoni ning Euroopa ja Ameerika ettevõtete ja kutseühingute esindajad, leidmaks uusi võimalusi Atlandi-üleseks koostööks elektroonikaseadmete romude haldamise valdkonnas.

5.2.2. Jaapan

2011. aasta oktoobris toimus Washingtonis ja 2012. aasta märtsis Tokyos seminar, kus keskenduti teadusuuringutele toorainete valdkonnas, eriti nende ainete asendamise küsimuses. Järgmine kolmepoolne kohtumine ELi, USA ja Jaapani valitsuste esindajate, Euroopa Komisjoni ja tööstusharude delegatsioonide osalusel toimub Brüsselis 29.–30. mail 2013. Käesoleval aastal keskendutakse kriitilise tähtsusega toorainete tõhusa majandamise uute mudelite väljatöötamisele ja rakendamisele.

5.2.3. Venemaa

Tööstuspoliitika dialoogi allrühma kohtumine Venemaa valitsuse, Euroopa Komisjoni ja tööstusharude delegatsioonide osavõtul toimus 2012. aasta oktoobris Peterburis. Komisjon andis ülevaate viimaste arengute kohta tooraine- ja tööstuspoliitika valdkonnas.

5.2.4. Ladina-Ameerika

2011. aastal allkirjastas asepresident Tajani eellepingud kahepoolse koostöö alustamiseks Tšiili ja Uruguayga toorainete valdkonnas ja väljastas ühise pressiteate Argentinaga. Eellepingud allkirjastati 2012. aasta mais ka Columbia ja Mehhikoga.

Vastastikuse mõistmise memorandumi rakendamisest Uruguayga räägiti põhjalikumalt 2012. aasta septembris ning määrati kohalikud kontaktpunktid. Mõlemad pooled nõustusid vahetama parimaid tavasid ja välja töötama tegevuskava, et tugevdada vastastikust koostööd eelkõige geoloogiliste teadmiste, keskkonnahoidliku majanduse ja energiatõhususe, ringlussevõtu, läbipaistvuse, koolituse, jätkusuutlikkuse jt valdkondades. Uruguayle pakuti võimalust osaleda vaatlejana Euroopa innovatsioonipartnerluses.

5.2.5. Euroopa-Vahemere piirkonna riigid

Novembris 2012 allkirjastati komisjoni ning Maroko ja Tuneesia vahel vastastikuse mõistmise memorandumid. 2012. aasta oktoobris toimus Vahemere Liidu riikide osalusel seminar, kus käsitleti tooraineid Euroopa-Vahemere piirkonna riikide tööstusalase koostöö kontekstis.

5.2.6. Hiina

Komisjonil on praegu Hiinaga pooleli kaks tooraineid käsitlevat dialoogi, üks neist riikliku arengu- ja reformikomitee metallide töörühmaga ning teine tööstus- ja infotehnoloogia ministeeriumiga. Viimati nimetatud dialoog toimub 2010. aastal moodustatud toorainete töörühmas.

Viimane kohtumine leidis aset 2012. aasta märtsis Pekingis ja järgmine kohtumine toimub 2013. aasta teises pooles Brüsselis. 2013. aasta teises pooles peaksid toimuma ka ringlussevõttu käsitlev seminar ja Hiina ekspertide tutvumisreis Euroopasse.

5.2.7. Gröönimaa

Gröönimaa on Euroopa lähim naaber, kes on maavarade poolest rikas, ja seal asuvad märkimisväärsed haruldaste muldmetallide varud. Juunis 2012 allkirjastas komisjon Gröönimaa valitsusega eellepingu toorainealase koostöö kohta. Gröönimaa ja Euroopa Liit jõudsid kokkuleppele, et teevad ametlikult koostööd toorainete valdkonnas, laiendades sellisel moel praegu hästi toimivat koostööd ELi-Gröönimaa lepingu raames.

Eellepingus nähakse ette järgmised koostöövaldkonnad: geoloogilised teadmised; infrastruktuuri analüüs ja maavarade kasutamisega seotud investeerimisvajadused; konkurentsivõime suurendamine; kaevandamisega seotud keskkonnaküsimused ja kaevandamise mõju ühiskonnale.

Eellepingus juhitakse tähelepanu ka ausa konkurentsi tingimustele ja turulepääsu tagamisele, sest tänu nendele aspektidele on koostöö vastastikku kasulik.

Nimetatud lepinguga kehtestatud dialoogile järgnes 2012. aasta septembris Euroopa tööstuse (mäetööstus ja lõpptarbijad) esindajate osalusel toimunud seminar, kus käsitleti Gröönimaaga tehtava koostöö potentsiaali. Samal päeval toimus ka seminar komisjoni ja Gröönimaa valitsuse osalusel, kus käsitleti selle dialoogi tulevikku ja lepidi kokku konkreetsetes projektides.

6. ARENGUPOLIITIKA

Säästev kaevandamine saab soodustada säästvat arengut ja teebki seda. ELi arengupoliitikas on tähtis roll toorainediplomaatias, aidates luua arenguriikide ja ELi jaoks kasulikke olukordi toorainete valdkonnas.

6.1. Aafrika–ELi ühisstrateegia ja AKV raamistik

Aafrika ja ELi strateegilise partnerluse kontekstis lubasid mõlemad pooled tõhustada koostööd toorainete valdkonnas. Aafrika Liidu Komisjoni ja Euroopa Komisjoni kolleegiumide kohtumisel 2010. aasta juunis määratleti koostöö aluspõhimõtted, mis kinnitati ELi-Aafrika kolmandal tippkohtumisel 2010. aasta novembris ja lisati 2011.–2013. aasta tegevuskavasse.

Aafrika Liidu Komisjoni ja Euroopa Komisjoni vaheline koostöö toorainete ja arengu küsimustes tugineb ELi tooraineid käsitlevale algatusele ja Aafrika Liidu kaevandamise ja maavarade poliitikale (*African Mining Vision* aastast 2009)⁷. Koostöös keskendutakse kolmele valdkonnale: valitsemistava, investeeringud ja infrastruktuur ning geoloogilised teadmised ja oskused. Komisjon ja liikmesriigid teevad nendes küsimustes koostööd. EL jääb avatuks Aafrika riikide taotlustele arengupoliitika programmide raames. Praegu ei ole piirkondlike ja riiklike programmide raames konkreetseid taotlusi esitatud. Komisjon kavatseb selles olulises valdkonnas ELi ja Aafrika vahelist koostööd edendada ka uue üleaaafrikalise programmi raames arengukoostöö rahastamisvahendi abil, nagu on ette nähtud uues mitmeaastases finantsraamistikus 2014–2020.

Komisjon on veendunud, et hea valitsemistava on maavarade jätkusuutliku kasutamise seisukohast väga oluline ning aitab kiirendada Aafrika majanduskasvu. Seda silmas pidades korraldati 2011. aasta detsembris Addis Abebas tehnilisel tasandil suutlikkuse suurendamise seminar kaevanduste maksustamise kohta. Seminari järeldused esitati 2011. aasta detsembris Aafrika Liidu kaevandusministrite kohtumisel. Aafrika Liidu heakskiidul kavatseb komisjon

⁷ Africa Mining Vision, Aafrika Liit, veebruar 2009.

sõltuvalt Aafrika Liidu eelarve vabadest vahenditest 2013. aastal korraldada kaevanduste maksustamist käsitleva jätkuseminari. Ühiskonverentsil tehti kindlaks ka vajadus suutlikkuse arendamise projekti järele lepingute alaste läbirääkimiste valdkonnas.

Poliitilisel tasandil toimus 2012. aasta jaanuaris Brüsselis kõrgetasemeline konverents ELi-Aafrika tooraineid käsitleva partnerluse küsimuses – „Maavaradest tuleneva rikkuse suunamine Aafrika tegelikku arengusse”. Konverents andis poliitilise tõuke ühise strateegilise tegevuskava 2011–2013 rakendamiseks ja kaasas sellesse protsessi kõik sidusrühmad. Rakendamisega seotud soovitusi esitati kõigis kolmes koostöövaldkonnas.

Tooraineid käsitlevas algatuses võttis komisjon endale kohustuse hinnata ka edaspidi koos Aafrika riikidega mõlema mandri tihedama koostöö toetamise teostatavust geoloogiliste uuringute valdkonnas ja edendada selles valdkonnas koostööd mitmepoolsetel foorumitel, nagu UNESCO geoteaduste programm. Kooskõlas konverentsil esitatud soovitusega tugevdada koostööd Aafrika ja Euroopa geoloogiliste uuringute valdkonnas kavatakse 2013. aastal algatada selles küsimuses hindamisuuring. Selle eesmärk on moodustada ühisprojektid Aafrika maardlatega seotud teadmiste parandamiseks, luua võrgustik koolituse tagamiseks seoses Aafrika uuringutega ning teabevahetuse ja andmete digitaliseerimisega. Selles protsessis on väga oluline roll Euroopa geoloogilistel uuringutel.

Euroopa Investeerimispank on AKV riikide investeerimisrahastu raames kaevandussektoris aktiivselt esindatud. Hiljutise languse tõttu teatud maavarade kaevandamise tsüklis ja valitsusväliste organisatsioonide avaldatud surve tõttu valib pank nüüd hoolikamalt rahastatavaid projekte ja hindab põhjalikult projektide kasutegureid, pöörates nõuetekohaselt tähelepanu keskkonna- ja ühiskondlikele aspektidele⁸.

6.2. Rahastamise läbipaistvuse edendamine

2011. aasta teatistes lubas komisjon „edendada finantsteabe suuremat avaldamist mäetööstuse esindajatele, sealhulgas toetada riigipõhise aruandluse nõude võimalikku kehtestamist”⁹. 25. oktoobril 2011 võttis komisjon vastu seadusandliku ettepaneku, milles nõudis, et väärtpaberibörsil ametlikult noteeritud ning suured noteerimata ettevõtted, mis tegelevad kaevanduse (nafta, gaas, maavarad) ja ürgmetsade raiega, peavad avaldama valitsustele tehtavad maksed (ettevõtte tulumaks, kasutustasud, lõivud, tootmismaksud, preemiad jt materiaalsed soodustused) riigi- ja projektipõhiselt. Pärast arutelusid parlamendi ja nõukoguga ning mitmeid kolmepoolseid nõupidamisi parlamendi, nõukogu ja komisjoniga jõuti poliitilisele kokkuleppele vastava seadusandliku akti vastuvõtmiseks.

Komisjon tegi oma 2010. aasta maksude ja arengu teatistes ja enda 2011. aasta teatistes ettepaneku suurendada Euroopa rahalist ja poliitilist toetust mäetööstuse läbipaistvuse algatusele ning aidata arenguriike selle rakendamisel.

Mäetööstuse läbipaistvuse algatus on ülemaailmne standard, mis edendab tulude läbipaistvust maavarade poolest rikastes riikides ning mille kohaselt peavad ettevõtted avaldama valitsustele tehtavad maksed ja valitsused avaldama ettevõtelt tegelikult saadud tulud, suurendades nii läbipaistvust ja vähendades maksustamise vältimist ning korruptsiooni

⁸ Cotonou lepingu (2003–2008) esimese finantsprotokolliga eraldati kaevandussektorile 566 miljonit eurot, mis moodustas 15 % AKV investeerimisvahendite ja Euroopa Investeerimispanka omavahendite esialgsest summast.

⁹ USA võttis 2010. aasta juulis vastu avaldamise nõude (USA Dodd-Franki seaduse jaotis 1504), mille kohaselt peavad kõik USA väärtpaberibörsil noteeritud kaevandusettevõtted (nafta, maagaas, maavarad) riigi- ja projektipõhiselt avaldama valitsustele tehtud maksed (kasutustasud, lõivud, tootmismaksud, preemiad jt materiaalsed soodustused). Kõnealuse seaduse jõustamiseks võttis USA väärtpaberibörsi komisjon 22. augustil 2012. aastal vastu lõplikud rakendamiseeskirjad.

kaevandustegevuses. Kõik see on väga oluline, sest arenguriikide eelarvet rahastatakse sageli suures osas nimetatud tegevusest ja tulevikus tulu saamise võimalus on kõikjal maailmas suureneva nappuse tõttu suur.

Mäetööstuse läbipaistvuse algatus liidab valitsuste, kodanikuühiskonna, nafta-, gaasi- ja kaevandusettevõtete ning investorite esindajad riiklikuks mitmeid sidusrühmi kaasavaks grupiks. See omapärane grupp on suurepärane näide hea valitsemistava tagamisest¹⁰.

EL toetab mäetööstuse läbipaistvuse algatust nii poliitiliselt kui ka rahaliselt. Komisjon on mäetööstuse läbipaistvuse algatuse nõukogu liige ja kutsub maavarade poolest rikkaid riike üles algatusega liituma. Rahaliselt on EL otse toetanud mõningaid mäetööstuse läbipaistvuse algatuse suutlikkuse suurendamisega seotud tegevusvaldkondi, nagu kaks korda aastas toimuvad mäetööstuse läbipaistvuse algatuse riiklike koordinaatorite kohtumised, kus on võimalik teostada riiklike koordinaatorite vastastikuseid eksperdihinnanguid ja suurendada nende suutlikkust. EL annab oma panuse ka Maailmapanga hallatavasse mäetööstuse läbipaistvuse algatuse mitut rahastajat hõlmavasse usaldusfondi, mis aitab saavutada järgmisi olulisi eesmärke: i) abistada riike mäetööstuse läbipaistvuse algatusega liitumisel või liikmestaatuse säilitamisel; ii) aidata kodanikuühiskonna organisatsioonidel tõhustada tegevust läbipaistvuse tagamisel ja soovitada neile, kuidas maksete tasumise kohta avaldatud teavet hästi ära kasutada.

6.3. Tarneahela läbipaistvuse edendamine

2011. aasta teatistes tõdeb komisjon, et paljud ELi imporditavad toorained toodetakse vaid vähestes riikides, millest mõnes on poliitiline ja majanduslik stabiilsus vähene¹¹.

Samas 2011. aasta teatistes teeb komisjon ka ettepaneku „uurida võimalusi läbipaistvuse suurendamiseks kogu tarneahelas ja tegeleda koos peamiste kaubanduspartneritega olukordadega, kus mäetööstuse tulu kasutatakse sõdade või sisekonfliktide rahastamiseks”.

Komisjon on tihedalt seotud rahvusvahelise püüdlusega käsitleda konfliktimineraalide küsimust ja toetab igati OECD hoolsuskohustuse juhendit, mis käsitleb konfliktsetest ja kõrge riskiga piirkondadest pärinevate maavarade tarneahelate usaldusväärsust. Komisjon osaleb ka ICGLR (Ida-Aafrika järvede piirkonna rahvusvaheline konverents), OECD ja ÜRO eksperdirühma kohtumistel, kus käsitletakse tina, volframi ja tantaali vastutustundliku kaevandamise hoolsuskohustust ning kulla tarneahelate küsimust, ja julgustab ka tööstust seda juhendit rakendama.

¹⁰ Kuna mäetööstuse läbipaistvuse algatus keskendub rahvusvaheliste ettevõtete poolt oma asukohariigile tehtavate maksete läbipaistvusele (ettevõtete maksud, kasutustasud jm), aitab see oluliselt kaasa arengukava edendamisele. Selle põhjal saavad maavarade poolest rikaste riikide parlamendid ja kodanikuühiskond teha päringuid, et mõista ja hinnata, kas nende riigile tehakse vajalikke makseid. Praegu püütakse mäetööstuse läbipaistvuse algatusega tugevdada aruandlusega seotud nõudeid, et veelgi parandada valitsemistava mäetööstuse läbipaistvuse algatusega liituda soovivates ja juba liitunud riikides. See hõlmab muu hulgas ka kirjeldust mäetööstuse tulude jaotamise kohta (eelarve alusel ja selle väliselt), piirkondlike ülekandmise avalikustamist, lepingute läbipaistvust (avalikkuse juurdepääs) ja projektipõhise aruandluse kehtestamist.

Nende muudatustega suurendab mäetööstuse läbipaistvuse algatus enda kui olulise vahendi rolli ELi arengupoliitika eesmärkide saavutamisel, edendades läbipaistvust ja riigisisest aruandekohustust ning parandades seeläbi maavarade poolest rikastes riikides valitsemistava riigi ja ettevõtete tasandil.

¹¹ Ühe sellise suurenenud riskiga riigi – Kongo Demokraatliku Vabariigi – puhul leiab OECD, et teatud maavaradega (tantaal, volfram, tina ja kuld) kauplemine võib halvendada piirkondlikku konflikti Ida-Kongo teatud piirkondades.

2012. aasta mais alustas uuesti tegevust Ida-Aafrika järvede piirkonna loodusvarade ebaseadusliku kaevandamise ja nendega kauplemise rahvusvaheline töökond. See annab rahvusvahelisele kogukonnale ja OECD sekretariaadile aluse arutelude läbiviimiseks.

Maavarade jälgitavuse küsimuses otsib komisjon võimalusi läbipaistvuse suurendamiseks kogu tarneahela ulatuses, hõlmates hoolsuskohustust ja tuginedes hästi toimivale Kimberley protsessile, mäetööstuse läbipaistvuse algatusele, metsaõigusnormide täitmise järelevalvele, metsahaldusele ja puidukaubandusele (FLEGT). Komisjon uurib ka võimalusi poliitilise ja rahalise toetuse osutamiseks Ida-Aafrika järvede piirkonna rahvusvahelise konverentsi loodusvarade ebaseadusliku kasutamise piirkondlikule algatusele, millega luuakse mehhanism piirkonnas kaevandatavate konfliktivabade maavarade sertifitseerimiseks. See on osa laiemast ja üldisemast tegevusest, mille eesmärk on vähendada seost relvastatud rühmituste rahastamise ja loodusvarade kasutamise vahel Ida-Aafrika järvede piirkonnas ning mis hõlmab ka ELi toetust OECD vastutustundliku tarneahela haldamise hoolsuskohustuse juhendile. 2012. aasta detsembris toimus uurimisseminar, kus käsitleti hoolsuskohustust ja uuriti ELi tegevusvõimalusi. Lisaks käivitas komisjon 2013. aasta märtsis koostöös sidusrühmadega avaliku arutelu, et kuulda huvitatud osapoolte seisukohti ELi võimaliku algatuse kohta, mis käsitleb konfliktsetest ja kõrge riskiga piirkondadest (sõjapiirkonnad, sõja üle elanud piirkonnad ning alad, kus on poliitilise ebastabiilsuse või rahutuste oht) pärit maavarade vastutustundlikku kaevandamist. Komisjon langetab avaliku arutelu tulemustele tuginedes otsuse, kas täiendada ja/või toetada mõistlikult ja tõhusalt pooleliolevaid maavarade vastutustundliku kaevandamise hoolsuskohustuse algatusi. EL peab selles valdkonnas tegutsedes võtma arvesse halduskulude koormust tööstuse jaoks, et vältida tegevusest loobumist kõnealuste riikide poolt.

7. JÄTKUSUUTLIKE TARNETE EDENDAMINE ELIS (TEINE SAMMAS)

7.1. Heade tavade vahetamise hõlbustamine

Komisjon tegutseb peamiselt heade tavade vahetamise hõlbustajana, kuna paljud mäetööstusega seotud valdkonnad kuuluvad liikmesriikide pädevusse.

2011. aasta teatistes leidis komisjon, et mäetööstusse tehtavate investeeringute edendamiseks on eriti olulised järgmised meetmed:

- riikliku maavarade poliitika määratlemine, et tagada maavarade majanduslikult jätkusuutlik kasutamine, see poliitika peab olema kooskõlas riigi muude poliitikavaldkondadega, põhinema säästva arengu põhimõttel ja selle raames tuleb seada ülesandeks asjakohase õigus- ja teaberaamistiku loomine;
- maavaradega seotud maakasutuse planeerimise poliitika väljatöötamine, see poliitika hõlmab digitaalseid geoloogiaalaseid alustadmisi, läbipaistvaid meetodeid maavarade kindlaksmääramiseks, piirkondliku ja kohaliku nõudluse pikaajalist prognoosimist ning maavarade kindlakstegemist ja kaitsmist (arvestades muude maakasutuse sihtotstarvetega), sealhulgas loodusõnnetuste mõju eest;
- maavarade uuringute ja kaevandamise lubade andmise korra väljatöötamine, see kord peab olema selge, mõistetav, kindel ja aitama ühtlustada haldusprotsessi (nt tähtaegade kehtestamine, paralleelsed loataotlused ja ühtne kontrollpunkt, kui liikmesriikide süsteem seda võimaldab).

Pärast komisjoni tooraineid käsitleva algatuse käivitamist 2008. aastal on juba mitmed liikmesriigid (nt Prantsusmaa, Saksamaa, Soome, Kreeka, Madalmaad ja hiljuti ka Portugal) välja töötanud riiklikud strateegiad, mida võib pidada ELi toorainete strateegia täienduseks.

2010. aastal koostas komisjon ka juhendi selle kohta, kuidas kaevandada ning kaitsta tundlikke ökosüsteeme, avaldades suunised energia tootmiseks mittekasutatava mäetööstuse ja Natura 2000 kohta¹². Energia tootmiseks mittekasutatava mäetööstuse suuniste ja Natura 2000 suuniste jälgimiseks lisati asjakohased näitajad teiste näitajate hulka.

2009. aastal moodustati maakasutuse planeerimise, lubade ja geoloogiliste teadmiste alaste heade tavade vahetamise töörühm, et parandada mäetööstuse tegevusega seotud kehtivat raamistikku. Töörühm esitas 2010. aasta juunis aruande maavarade poliitika, maakasutuse planeerimise, lubade ja geoloogilise võrgustikuga seotud heade tavade vahetamise kohta.

Komisjon tegi ettepaneku „hinnata koos liikmesriikidega ja subsidiaarsuse põhimõtet täielikult arvestades liikmesriikide poolt kõnealuses valdkonnas võetavate meetmete järelevalvemehhanismi loomise teostatavust, sealhulgas asjaomaste näitajate väljatöötamist”.

Komisjoni soovitatud näitajad hõlmavad järgimisi valdkondi:

- riikliku maavarade poliitika näitajad (õigusliku raamistiku näitajad ja teaberaamistiku näitajad);
- maakasutuse planeerimise näitajad;
- lubade näitajad, sh energeetikaga mitteseotud kaevandamise suuniste ja Natura 2000 suuniste kohaldamine.

Näitajad võimaldavad komisjonil ja liikmesriikidel hinnata hetkeolukorda ja määrata valdkonnad, kus olukorra parandamine toimub vabatahtlikkuse alusel. Liikmesriikidelt soovitatud näitajate kohta saadud vastustele tuginedes teeb komisjon ettepaneku jälgida näitajaid korrapäraselt. Liikmesriikidele saadeti näitajaid sisaldavad küsimustikud ning esialgseid tulemusi seoses vastustega käsitleti toorainete tarnetõrjuma kohtumisel, mis toimus 2012. aasta novembris. Vastanud on enamik liikmesriike, samuti teised riigid, piirkonnad ja tööstusharud. Käimas on põhjalik analüüs ja hindamine. Tulemused esitatakse 2013. aasta keskel ja neid võetakse arvesse Euroopa innovatsioonipartnerluse puhul.

7.2. ELi alusteadmiste täiendamine

Komisjon tegi ettepaneku hinnata koos liikmesriikidega riiklike geoloogiliste uuringute koostoime parema ärakasutamise võimalusi, mis teeks võimalikuks mastaabisäästu, vähendaks kulusid ja suurendaks ühisprojektide elluviimise potentsiaali (nt maavarade ühtlustatud andmebaas, Euroopa toorainete aastaraamat). Keskpikas perspektiivis peaks võimalik koostoime koordineeritult toetama Euroopa täiendatud alusteadmisi toorainete kohta, võttes eelkõige arvesse ametlikku tegevuskava ja ELi kõigi liikmesriikide tehtavaid edusamme Euroopa ruumiliste andmete infrastruktuuri rakendamisel (nagu on kindlaks määratud direktiivis 2007/2/EÜ – INSPIRE) ning tulevasi võimalusi Copernicuse programmi raames.

Oma „tõhusa toorainestrateegia jaoks vajalike alusteadmiste täiendami[s]e” lubaduse täitmiseks käivitas komisjon mitu uuringut ja teadusprojekti.

7.2.1. Ressursse ja varusid käsitlevate andmete kättesaadavus

Kuna maavarasid käsitlevad andmed kuuluvad INSPIRE direktiivi andmete käsitusalasasse, tuleb 2020. aastaks ELi liikmesriikides parandada maavarade varude, ressursside ja toetustega seotud andmete/teabe kättesaadavust ja võrreldavust.

¹² Euroopa Komisjoni suunised, mis käsitlevad uusi energeetikaga mitteseotud kaevandamise valdkondi Natura 2000 tingimuste alusel, Euroopa Komisjon, juuli 2010.

Kuna esmaste toorainete ressursside ja varude kohta ei olnud Eurostatil andmeid ja eksisteerib vajadus koguda nimetatud andmeid otse liikmesriikide geoloogilistest uuringutest, käivitas komisjon struktureeritud statistiliste andmete uuringu ELi toorainete maardlate kvaliteedi ja kvantiteedi kohta. Uuringu käigus selgitatakse välja puudujäägid ja meetmed, mida on vaja rakendada riigiasutustega kokkuleppe saavutamiseks koostalitlusvõimeliste, sidusate ja järjepidevate andmete esitamiseks. Et parandada liikmesriikide ja ELi tasandil peamisi tooraineid käsitleva teabe kättesaadavust poliitika kujundajatele ja otsuste langetajatele ning suurendada ELi mäetööstuse konkurentsivõimet, on vajalik koostoime uuringutulemuste ja INSPIRE asjakohaste osade vahel. Uuringus esitatakse ka andmeid, mis avaldatakse Eurostati hallatava loodusvarade andmekeskuse kaudu.

7.2.2. Innovatiivsed tehnoloogiad ja võimalikud katserajatised

Euroopa innovatsioonipartnerluse keskmise tähtajaga (2014–2020) eesmärgid hõlmavad kuni kümne innovatiivse katserajatise loomist toorainete kaevandamiseks, töötlemiseks, tootekujunduseks ja ringlussevõtuks. Uuringus „Toorained: innovatiivsete tehnoloogiate ja võimalike katserajatiste uuring” (RAMINTECH) selgitatakse välja võimalikud katserajatised ELis, mis suudaksid märkimisväärselt parandada jätkusuutlikkust ja toorainete tarnimist kogu väärtusahela ulatuses ning analüüsida puudujääke, mille suhtes EL peab pädevust suurendama.

See pikk nimekiri koostatakse intensiivse otsingu käigus asjaomaste valdkondade sidusrühmadelt saadud andmete põhjal nn kogumisetapis. Projektiga tagatakse, et võetakse arvesse võimalikke arenguid alusuuringutes, mis jõuavad tõenäoliselt teostatavusuuringu eelsesesse etappi 2015. aastaks. Esitatakse tulevaste lahenduste prognoos (aastani 2030).

Projekti raames töötatakse välja kriteeriumid, näitajad ja meetodid, mis võimaldavad teostada soovitatud katserajatiste pika nimekirja maatriksanalüüsi, mis tagab õiglase ja läbipaistva valiku. Kriteeriumid hõlmavad meetodeid, millega määratakse katsetegevuse mõju juurdepääsule, vastuvõtmisele, jätkusuutlikkusele ja turvalisusele ning mis on aluseks (veebipõhisele) küsimustikule, mida levitati sidusrühmade hulgas, et nad saaksid teha ettepanekuid innovatiivsete tehnoloogiate ja katserajatiste kohta.

Esitatakse (umbes) kümne katsepiirkonna/-tüübi põhjalik analüüs illustratiivsete näidetega. See analüüs hõlmab vähemalt kolme tehnoloogiat igast põhivaldkonnast, mis valiti täiendavaks põhjalikuks analüüsiks juhtumiuuringuna (nende meetmete analüüs, mida on vaja rakendada valitud katserajatiste tulemuste ning ühiskonnale (sh VKEd) mõjuvate kasutegurite kaubanduslikuks muutmiseks).

7.2.3. Euroopa haruldaste muldmetallide pädevusvõrgustik

Haruldaste muldmetallide panus ELi majandusse on märkimisväärne ja see on eriti oluline kõrgtehnoloogiliste ja keskkonnasõbralike toodete (elektriautod, fotoelektriline energia ja energiatõhusad hõõglambid) väljatöötamise ja tootmise seisukohast. Kuna ülemaailmne nõudlus suureneb ja haruldasi muldmetalle on raske asendada ja ringlusse võtta, seisab Euroopa nende tarnekindluse tagamisel silmitsi mitmete probleemidega. Alates 2013. aastast kogutakse andmeid tuuleenergia tootmiseks kriitilise tähtsusega toorainete neodüümi ja düsproosiumi (magnetid turbiinides) importimise kohta eesmärgiga koostada ametlik statistika tollitariifide uute statistiliste erikoodide abil.

Euroopa Parlamendi nõudmisel kuulutas komisjon välja konkursi professionaalse toetuse saamiseks eesmärgiga rajada Euroopa haruldaste muldmetallide pädevusvõrgustik (ERECON), mis tooks kokku Euroopa ülikoolide, teadusasutuste, poliitikakujundamise, mõttekodade ja tööstusharude eksperdid ning eksperdid väljastpoolt ELi, et edendada heade tavade vahetamist haruldaste muldmetallide valdkonnas, suurendada arusaamist haruldaste

muldmetallide eriomadustest, esitada soovitusi seoses uuringutega ning edendada haruldaste muldmetallide jätkusuutlikku kaevandamist, ringlussevõttu ja asendamist.

ERECONi peaeesmärk peaks seega olema raamistiku tagamine, mis võimaldaks pooltel oma teadmiste ja erialastele teadmiste tuginedes tulemuslikult osaleda haruldasi muldmetalle käsitlevates aruteludes eespool nimetatud valdkondades. ERECON peaks püüdma tagada põhjaliku arusaama haruldaste muldmetallide ringlussevõttust ja asendamisest, aga hõlmama ka nende väärtusahela aspekte, sh uurimist, kaevandamist, töötlemist ja rafineerimist, mis on ELi jätkusuutliku tarne seisukohast olulised.

ERECONi projekt peaks vajaliku organisatsioonilise struktuuri kehtestamise ja võimaluste kasutamise teel hõlbustama ekspertide seas avatud ja laiaulatuslikku arutelu, et luua tippkeskuste võrgustik, koostoime ja tagada valdkondadeülene vahetus teadmiste süvendamiseks haruldaste muldmetallide tõhusaima kasutuse ning nende kaevandamise ja rafineerimise valdkonnas.

Komisjon käivitab 2013. aasta esimeses pooles ERECONi tippkeskuste võrgustiku ja valdkondadevahelise liidu. Võrgustik peaks aktiivselt toimima umbes kaks aastat, mille jooksul kohtuvad neli ekspertide töörühma erinevatel seminaridel, kus arutletakse haruldaste muldmetallide kaevandamise üle, räägitakse muldmetallidest kui töötlemise võimaldajatest ning nende peamistest kasutusalaadest.

7.2.4. Teadusprojektid

Teadus- ja arendustegevust toorainete valdkonnas toetatakse ELi seitsmenda raamprogrammi raames peaaegu 200 miljoni euroga nii tööstustehnoloogia ja keskkonna programmist kui ka sotsiaalmajanduse ja humanitaarteaduste programmist. Üle 60 miljoni euro kulub juba käimasolevatele projektidele.

ProMine teadusprojekt on parandanud geoloogilisi teadmisi ja andnud täiendavat teavet Euroopa esmaste toorainete potentsiaali kohta.

EuroGeoSource teadusprojekt esitab ühtlustatud ruumilisi, geoloogilisi ja geograafilisi andmeid, mis kasutavad (testivad) täies ulatuses maavarade ja energiaressursside INSPIRE õiguslikke andmeid ning INSPIRE veebipõhist jaotatud infrastruktuuri.

Mõlemad algatused annavad teavet, mis on vajalik maakasutuse planeerimise ja strateegilise planeerimise seisukohast, sest pikaajalised otsused – kaevandamisse tehtavad investeeringud ja lubade väljastamiseks vajalikud toimingud – tuginevad andmete kvaliteedile ja kättesaadavusele.

ProMine ja I2MINE projekte rakendatakse mäetööstuse, toorainete kaevandamise ning käitlemise valdkonnas. EURARE projekt käsitleb haruldaste metallide uurimist ja kasutamist ning läbirääkimisi peetakse mitme projekti üle (RECLAIM, REMANENCE, RECYVAL NANO), mis on seotud haruldaste metallide ringlussevõttuga kõrgtehnoloogiliste jäätmevoogude jaoks.

Toorainetega seotud projektid keskenduvad peamiselt haruldaste muldmetallide (DRREAM, ROMEO, NANOPYME ja REFREPERMAG) ning plaatina rühma metallide (FREECATS ja NEXT-GEN-CAT) vähendamisele ja asendamisele.

2013. aastal alustatakse järgmiste projektide rakendamist: „Maavarade kaevandamine ja töötlemine äärmuslikes oludes (süvameri / arktilised alad)” ja „Toorainete tarnimise Euroopa teabevõrgustik”. Praegu peetakse läbirääkimisi kolme teadusprojekti üle, mis käsitlevad kriitilise tähtsusega toorainete asendamist ja hõlmavad Jaapani töörühmaga kooskõlastatud tegevust.

Komisjon teostab eriotstarbelisi uuringuid ELi toorainestrategia väljatöötamise toetamiseks oma Teadusuuringute Ühiskeskuse tööprogrammi kaudu, pöörates eelkõige tähelepanu tarnekindlusega seotud probleemidele toote tarneahelas ning olulusringi haldamise võimalustele, sh ökodisaini abil, ning 2012. aastal keskendus seminar tarneahela jätkusuutlikkuse hindamise meetoditega seotud aspektidele¹³. Lisaks avaldati 2011. aastal aruanne,¹⁴ kus hinnati energeetikasektori toorainete vajadust Euroopa energiatehnoloogia strateegilise kava rakendamisel, määratleti kriitilise tähtsusega metallid, mille tarnimise katkemine takistab taastuvate energiaallikate kasutamist. 2013. aasta suvel avaldab Teadusuuringute Ühiskeskus ulatuslikuma jätku-uuringu.

Komisjon hõlbustab ka sidusrühmadevahelist suhtlust viiel Euroopa tehnoloogiaplatvormil: jätkusuutlikud maavarad (ETP-SMR), Manufuture (tootmine), EuMaT (kõrgtehnoloogilised materjalid), SusChem (säastev keemia) ja metsapõhiste tööstusharudega (FTP) seotud ehitustehnoloogia (ECTP).

ERA-MIN toorainete võrgustik alustas tööd 2011. aasta novembris ja selle eesmärk on suurendada liikmesriikide ametiasutuste ja ka riiklike sidusrühmade kaasatust. CRM_Innonet (seitsmendast raamprogrammist rahastatav kooskõlastusmeede) käivitati 1. novembril 2012. See on dünaamiline avatud võrgu algatus dialoogi soodustamiseks ja ideede vahetamiseks ning koostöö edendamiseks kriitilise tähtsusega toorainete asendamise valdkonnas.

7.3. Teadustegevuse ja oskuste edendamine

Komisjon tunnustab teadustegevuse ja oskuste olulist rolli Euroopa toorainete probleemide käsitlemisel ja lubab „toetada ka edaspidi Euroopa tasandil valdkondlike kutseoskusi käsitlevate nõukogude loomist, kui initsiatiiv tuleb sidusrühmadelt (nt sotsiaalpartnerid või asjaomased vaatluskeskused); edendada toorainete väärtusahelaga seotud teadus- ja arendustegevust, sealhulgas kavandamist, töötlemist ja asendamist”.

Loodetakse, et programmi Horisont 2020 kontekstis nähakse tooraineprobleemi ühiskonna ees seisva lahendamist vajava ülesandena, mis kajastub ka eraldatud eelarves.

Euroopa Innovatsiooni- ja Tehnoloogiainstituudi (EIT) raamistikus lisas komisjon toorained EIT strateegilisse innovatsioonikavasse 2014–2020 ning määras toorained üheks 2014. aastal käivitatava teadmis- ja innovaatikakogukonna teemaks.

Koostööd olulisemate tehnoloogiat edendavate riikidega toetatakse Atlandi-ülese majandusnõukogu USAg sõlmitud innovatsioonipartnerluse raames. Toimunud on kaks kolmepoolset seminari ELi, USA ja Jaapani osavõtul: üks Washingtonis oktoobris 2011 ja teine Tokyos märtsis 2012, kus keskenduti ühistele meetoditele tooraineid käsitleva teadustegevuse valdkonnas, pöörates eelkõige tähelepanu asendamise küsimusele. Kolmas ELi, USA ja Jaapani kolmepoolne konverents kriitilise tähtsusega toorainete kohta toimub Brüsselis 29.–30. mail 2013. Seal keskendutakse kriitilise tähtsusega toorainete tõhusa majandamise uute mudelite väljatöötamisele ja rakendamisele.

Euroopa innovatsioonipartnerluse teatis hõlmab teadustegevuse ja oskustega seotud eesmärgi.

¹³ <http://lct.jrc.ec.europa.eu/assessment/ResourceSecurity-SecuritySupply>.

¹⁴ http://ec.europa.eu/dgs/jrc/index.cfm?id=1410&obj_id=14150&dt_code=NWS&lang=en?.

8. RESSURSI TÕHUSUSE SOODUSTAMINE JA RINGLUSSEVÕTU EDENDAMINE (KOLMAS SAMMAS)

8.1. Jäätmeid käsitlevate ELi kehtivate õigusaktide parem rakendamine ja nende täitmise tõhusam tagamine ringlussevõtu ja ressursitõhususe edendamiseks

2011. aasta teatistes tegi komisjon järgmised ettepanekud:

- vaadata läbi jäätmetekke vältimise ja jäätmete ringlussevõtu temaatiline strateegia, et töötada välja hea tava peamiste, eelkõige kahjuliku keskkonnamõjuga tooraineid sisaldavate jäätmevoogude kogumiseks ja käitlemiseks; vajaduse korral parandada ringlussevõtu statistika kättesaadavust;
- toetada ressursitõhususega seotud teadustegevust ja katsemeetmeid ning ringlussevõtu ja tagasimakesüsteemidega seotud majanduslikke stiimuleid;
- teostada jäätmeid käsitleva ELi õigustiku järelhindamine, hinnates muu hulgas ka valdkondi, kus erinevaid jäätmevooge käsitlevaid õigusakte võiks ühtlustada; see hõlmaks ka jäätmeid käsitlevate ELi eeskirjade rikkumise eest antavate hoiatuste ja määratud karistuste tõhusust;
- vaadata läbi säästva tarbimise ja tootmise tegevuskava, et teha kindlaks, milliseid täiendavaid meetmeid kõnealuses valdkonnas veel tuleks võtta;
- analüüsida ökodisaini vahendite väljatöötamise teostatavust, et i) edendada toorainete tõhusamat kasutamist, ii) tagada toodete ringlussevõetavus ja vastupidavus ning iii) edendada teiste toorainete kasutamist toodetes, eelkõige ökodisaini direktiivi kontekstis¹⁵, ning
- töötada välja uued algatused, et parandada ELi ringlussevõtu valdkonna konkurentsivõimet, võttes eelkõige kasutusele uued turupõhised vahendid, millega soodustatakse teiste toorainete kasutamist.

Komisjon lisas uude integreeritud tööstuspoliitikasse ka jätkusuutlikkusega, sh jäätmetega seotud küsimused¹⁶.

2012. aastal käivitas komisjon viie jäätmevooge käsitleva direktiivi ja jäätmehoolduseesmärkide nn sobivuskontrolli.

Energiamõjuga toodete ökodisaini määruste (MEErP) ettevalmistamise meetodeid vaadatakse praegu läbi ressursitõhususe parandamiseks. Ökodisaini direktiiv võimaldab kehtestada tootele nõuded seoses olulise keskkonnamõjuga. Selle analüüsi toetamiseks töötas komisjoni Teadusuuringute Ühiskeskus hiljuti välja ja kohaldas ressursitõhususe hindamiseks mitmeid kriteeriume hõlmavaid meetodeid, keskendudes taaskasutusele, ringlussevõtule, ringlussevõetavale sisule, prioriteetsete ressursside kasutamisele ja vastupidavusele¹⁷.

¹⁵ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 21. oktoobri 2009. aasta direktiiv 2009/125/EÜ, mis käsitleb raamistiku kehtestamist energiamõjuga toodete ökodisaini nõuete sätestamiseks.

¹⁶ Komisjoni teatis Euroopa Parlamendile, nõukogule, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele ning Regioonide Komiteele „Tugevam Euroopa tööstus majanduse kasvuks ja taastumiseks – tööstuspoliitika ajakohastatud teatis”, COM(2012) 582 final.

¹⁷ Viimistletud meetodid ja suunavad dokumendid indekse koostamiseks, mis hõlmavad taaskasutust/ringlussevõttu, ringlussevõetavat sisu, prioriteetsete ressursside kasutust, ohtlike ainete kasutust, vastupidavust. Ardente F., Mathieux, F. Euroopa Komisjon, Teadusuuringute Ühiskeskus, Keskkonna ja jätkusuutlikkuse instituut, 2012 (<http://ict.jrc.ec.europa.eu/pdf-directory/Report%203%20-%20Refined%20methods%20and%20guidance%20documents-final.pdf>).

8.2. Jäätmesaadetiste määruse täitmise parem tagamine

Jäätmete ebaseadusliku keskkonda viimise probleem ilmneb ka siis, kui toimub jäätmesaadetiste ebaseaduslik vedu kolmandatesse riikidesse. Kooskõlastatud kontrollikampaania raames, mis viidi ajavahemikul 2008–2011 läbi 22 Euroopa riigis, leidis keskkonnaõiguse rakendamise ja jõustamise Euroopa Liidu võrgustik (IMPEL), et 19 % kontrollitud saadetistest rikkusid ELi jäätmesaadetiste määrust. 37 % neist olid ebaseaduslikud saadetised¹⁸. Kontrollle teostati sihtotstarbeliselt, nii et see arv ei pruugi hõlmata kõiki saadetisi.

Jäätmesaadetiste määruse rakendamisel ja selle täitmise tagamisel tuvastatud puudujääkide kõrvaldamiseks tegi komisjon 2011. aasta teatistes järgmised ettepanekud:

- võtta kasutusele täpsed ja kohaldatavad jäätmete kontrollistandardid kogu ELis; nii on võimalik teha täiendavaid jõupingutusi, et lihtsustada jäätmesaadetiste kontrollimist tolliasutuste poolt;
- kaaluda seitsmendas raamprogrammis teadustegevuseks ettenähtud vahendite kasutamist, et aidata parandada tehnoloogiat, mis võimaldab jäätmesaadetiste ebaseaduslikke vedusid avastada, kindlaks teha, nende teekonda jälgida ja asukohta kindlaks määrata;
- uurida, kas jäätmevoogude ekspordi suhtes oleks võimalik kohaldada ringlussevõtuga tegelevate ettevõtjate üleilmset sertifitseerimissüsteemi, mis põhineb keskkonnohutus tagavatel halduskriteeriumidel;
- IMPELi võrgustikust lähtuvalt teha liikmesriikidega koostööd, et hinnata, kas on teostatav ametlik ELi tasandi mehhanism ELi õigustiku täitmise tagamiseks.

Nii konsulteeris komisjon 2011. aastal sidusrühmadega ja avalikkusega ELi seadusandlusega jäätmesaadetiste kontrollimiseks kehtestatavate võimalike kriteeriumide ja nõuete küsimuses. Ebaseaduslike jäätmesaadetiste arvu vähendamiseks hindab komisjon praegu võimalike tulevaste seadusandlike ja mitteseadusandlike meetmete mõju.

Ülemaailmse sertifitseerimisskeemi kohaldamise teostatavuse hindamiseks käivitas komisjon uuringu, mis lõppes hiljuti. Jäätmete ekspordi reguleeritakse jäätmesaadetiste määrusega, kus määratletakse kohustused ja jõustamismeetmed, mida liikmesriigid ja jäätmete eksportijad peavad rakendama, et oleks tagatud jäätmete keskkonnohutu eksportimine, transportimine ja käitlemine. Praegu ei eksisteeri aga mehhanismi, mille abil asutused ja/või eksportijad saaksid näidata, et taaskasutuse eesmärgil eksporditavaid jäätmeid käideldakse vastavalt jäätmesaadetiste määrusele. Nimetatud uuringu eesmärk oli seega üksikasjalikult kirjeldada eksisteerivaid ELi, kolmandate riikide ja maailma standardeid, mida kohaldatakse jäätmete ringlussevõtuga tegelevate ettevõtete ja/või sarnaste ettevõtete suhtes, hindamaks, milliste meetmete abil saaks tagada ELis kolmandatesse riikidesse eksporditavate jäätmete keskkonnohutu käitlemise ning esitada erinevaid võimalusi jäätmete keskkonnohutu käitlemise tõendamiseks ja kontrollimiseks, visandades kõigi otseselt ja kaudselt seotud sidusrühmade ja asutuste jaoks eelised ja puudused.

Komisjon hindab nüüd tihedas koostöös asjaomaste sidusrühmadega parimat edasist tegevust.

USAgas Atlandi-ülese majandusnõukogu raames toimuva rahvusvahelise koostöö raames oli üks viiest võimaliku koostöö valdkonnast koostöö jäätmesaadetiste ja ringlussevõtu vallas. Oktoobris 2012 toimus Washingtonis Atlandi-ülese ettevõtjatevahelise dialoogi / Atlandi-

¹⁸ EMP aruanne „Jäätmete liikumine üle ELi sise- ja välispiiride”, nr 7/2012.

ülese majandusnõukogu raames seminar kasutatud elektroonikaseadmete haldamise ja majandamise parimate tavade kohta.

Komisjon kavatseb korraldada seminari „Parimad tavad ebaseaduslike jäätmesaadetiste peatamiseks – näitlik harjutus kolmes peamises sadamas (Antwerpen, Rotterdam, Hamburg)”.

Kasutades seitsmendast raamprogrammist ebaseaduslike saadetiste märkamise, tuvastamise, jälgimise ja nende asukoha määramise tehnoloogia parandamiseks eraldatud vahendeid, telliti uuring, mis hõlmab nii tehnilisi kui ka mittetehnilisi teadusuuringuid ebaseaduslike saadetiste märkamiseks ja nende asukoha määramiseks.

9. IGA-AASTANE TEEMAKOHANE ÜRITUS JA KOOSKÕLASTAMINE

Komisjon lubas pidada korrapäraselt avalikku arutelu, korraldades igal aastal teemakohase ürituse, kus suurendatakse teadlikkust meie ees seisvatest probleemidest ja tehakse kokkuvõtte edusammudest¹⁹.

2011. aasta üritus keskendus tooraineid käsitleva algatuse arengupoliitika aspektidele. 26. jaanuaril 2012 toimus kõrgetasemeline Aafrika ja ELi konverents toorainete kohta.

2013. aasta teemakohane iga-aastane üritus keskendub Euroopa innovatsioonipartnerlusele.

¹⁹

Komisjon moodustas talituse sisese toorainete töökonna, eesmärgiga suunata ELi toorainete strateegia edasist rakendamist. See vastab ka Euroopa Parlamendi 13. oktoobri 2011. aasta resolutsioonis esitatud üleskutsele. Töökonna esimene kohtumine toimus 26. aprillil 2012.